ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

ROČNÍK CXVI

ARCHEOLÓGIA 32

BRATISLAVA 2022

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ROČNÍK / VOLUME CXVI
A R C H E O L Ó G I A 32

Recenzovaná publikácia / Peer-Reviewed Publication
Vychádza raz ročne / Published Once a Year
Otvorený prístup / Open Access
https://archeologickemuzeum.sk

Predseda redakčnej rady / Head of Editorial Board:
PhDr. Juraj Bartík, PhD.

Redakčná rada / Editorial Board:
Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal, PhD., Dr. Wolfgang David M. A., PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., Mgr. David Parma, Ph.D., Doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc., Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ / Edited by:
Mgr. Martin Hanuš, PhD.

Počítačové spracovanie / Graphic Layout: Michal Hricko – mh2
Preklad do cudzích jazykov / Translations: Enzo Passerini, Kristián Elschek, Ľubomíra Kuzmová, Viera Tejbusová a autori

Dátum vydania / Date of Issue: 2022
https://doi.org/10.55015/zbsnm.arch.2022

Príspevky sú indexované a evidované v databázach / Articles are indexed and covered in:
SCOPUS, EBSCO

Za obsah a znenie príspevkov zodpovedajú autori / Authors are responsible for their contributions

Redakcia, vydavateľ a distribútor / Office, Publisher and Distributor:
Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum
Žižkova 12, P. O. Box 13, SK – 810 06 Bratislava
IČO 00164721
archeologia.editor@snm.sk

Tlač / Print: Ultra Print, s. r. o.
Náklad / Print Run: 300 kusov / pieces

© Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum

ISBN 978-80-8060-537-7
ISSN 1336-6637

PhDr. Vladimír Turčan,
dlhoročný vedecký pracovník Slovenského národného múzea – Archeologického múzea,
zostavovateľ Zborníka SNM Archeológia v rokoch 2009 až 2020,
sa v tomto roku dožíva okrúhleho životného jubilea.

Kolegovia a priatelia želajú jubilantovi do ďalších rokov veľa zdravia, spokojnosti a úspechov!

PhDr. Vladimír Turčan,
long-term researcher of the Slovak National Museum – Archaeological Museum,
editor of the Zborník SNM Archeológia between 2009 and 2020,
is experiencing a round life jubilee this year.

Colleagues and friends wish the jubilant good health, satisfaction and success in the coming years!

TABULA GRATULATORIA

Anna Bajanová
Peter Barta
Juraj Bartík
Igor Bazovský
Zdeněk Beneš
Gertrúda Březinová
Marek Budaj
Radoslav Čambal
Viktoria Čisťakova
Petr Daňhel
Miroslava Daňová
Klaudia Daňová
Eduard Droberjar
Kristián Elschek
Zděnek Farkaš
Gabriel Fusek
Barbara Gábriková
Lýdia Gačková
Jakub Halama
Martin Hanuš
Katarína Harmadyová
Katarína Hladíková
Pavel Horník
Juraj Hrica
Erik Hrnčiarik
Ivan Cheben
Igor Choma
Ján Chovanec
Vladimír Janský
Pavol Jelínek
Jan Jílek
Ľubomíra Kaminská
Maciej Karwowski
Jiří Kmošek
Tomáš Kolon
Anita Kozubová
Juraj Kucharík
Klára Kuzmová
Ivana Kvetánová
Jozef Labuda
Erika Makarová
Ľudovít Mathédesz
Jana Mellnerová
Robert Môc
Margaréta Musilová
Peter Nagy
Andrea Námerová
Mária Novotná
Karol Pieta
Lucia Pilková
Denis Pongrácz
Naďa Profantová
Vania Radeva
Ján Rajtár
Anna Mária Rekemová
Branislav Resutík
Matej Ruttkay
Jaroslava Ruttkayová
Andrej Sabov
Helga Sedlmayer
Jaroslava Schmidtová
Simona Sliacka
Danica Staššíková-Štukovská
Ján Steinhübel
Boris Stoklas
Ondrej Šedo
Alena Šefčáková
Peter Šimčík
Petra Šimončičová Koóšová
Vladimír Varsik
David Vích
Miroslav Vrablec
Jozef Zábojník
Tomáš Zachar
Tomáš Zeman
Marína Zubajová

OBSAH / CONTENTS

ŠTÚDIE / STUDIES

Zděnek Farkaš – Barbara Gábriková
Medený sekeromlat typu Székely-Nádudvar z okolia Komárna 9
Die kupferne Hammeraxt vom Typ Székely-Nádudvar von der Umgebung von Komárno . . . 17

Pavol Jelínek
O jednom „náleze storočia“ – ohliadnutie sa za teóriami Jozefa Paulíka o náboženstve doby bronzovej 21
About one “find of the century” – a hindsight at the theories by Jozef Paulík regarding Bronze Age religion 42

Juraj Bartík
Ihlica s otvorom v krčku z Vištuku 47
Eine Lochhalsnadel aus Vištuk 55

Erika Makarová – Peter Harčar
Depot z mladšej až neskorej doby bronzovej zo Stakčína 57
The Urnfield Period hoard from Stakčín 70

Alena Šefčáková – Igor Balciar
Nástenná uhľová značka z doby železnej v jaskyni Číkova diera v Slovenskom krase 71
A wall charcoal sign from Iron Age in the Číkova diera cave, in the Slovak Karst area 78

Eduard Droberjar
Frühe römische Distelfibeln im Barbaricum 81
Včasnorímske bodliakovité spony (Distelfibeln) v barbariku 92

Jan Jílek – Eliška Petřeková – Marína Zubajová – Stanislava Kučová – Veronika Burianová
Pompeian bronze vessels of Chancellor K. W. N. L. Metternich from Kynžvart in Western Bohemia 93
Pompejské bronzové nádoby kancléře K. W. N. L. Metternicha z Kynžvartu v západních Čechách 142
Vasi pompeiani in bronzo del cancelliere K. W. N. L. Metternich di Kynžvart nella Boemia occidentale 143

Kristián Elschek – Helga Sedlmayer
In caliga militari – Ein Krughenkel mit Militärsandale und ein Aureus des Vespasianus für Titus aus der germanischen Großsiedlung von Kostolište im Marchland 145
In caliga militari – držadlo krčahu s vojenským sandálom a aureus Vespasiana pre Tita z rozsiahleho germánskeho sídliska v Kostolišti v Pomoraví 166

Klára Kuzmová †
Ancient Routes North of Pannonia in the Light of Roman Products and Amber Artefacts . . 169
Staroveké cesty severne od Panónie vo svetle rímskych výrobkov a jantárových artefaktov . . 178

Igor Bazovský – Katarína Hladíková – Radoslav Čambal – Ján Rajtár – Jakub Halama – Alena Šefčáková
Žiarové pohrebisko z doby rímskej v Závode 179
Das Brandgräberfeld aus der Römischen Kaiserzeit in Závod 269

Boris Stoklas
Mince a rímsko-provinciálna emailovaná spona z Pustých Sadov 273
Münzen und provinzialrömische Emailfibel aus Pusté Sady 282

Vladimír Varsik
Plastika hlineného vtáčika z doby rímskej zo Žitného ostrova 283
Roman Period earthen bird from Žitný Ostrov 294

David Vích – Jan Jílek – Jiří Kmošek – Petr Daňhel
Provincial-Roman brooches from the hill Žalý in the District of Rakovník. A contribution to the first find of an annular brooch with openwork frame from Bohemia 297
Římsko-provinciální spony z kopce Žalý na Rakovnicku. Příspěvek k nálezu první kruhovité spony s prolamovaným okrajem z Čech 304

Ivana Kvetánová
Plastika Tráckeho jazdca v zbierkach Archeologického múzea v Bratislave 307
A statuette of a Thracian horseman in the collections of the Bratislava Archaeological Museum 317

Miroslava Daňová – Klaudia Daňová – Michal Halinár – Michal Hoffman – Tibor Lieskovský – Andrej Koprivňanský – Valentín Sočuvka
Hľadanie rímskeho prístavu. O počiatkoch systematického prieskumu riečneho dna Dunaja pri Iži 319
Searching the Roman port. About the beginnings of the systematic exploration of the bottom of the Danube river near Iža 327

Viktoria Čisťakova – Zdeněk Beneš – Zuzana Zlámalová Cílová – Radek Hanus – Ladislav Lapčák – Šárka Msallamová – Tomáš Trojek
Interdisciplinární pohled na zlaté kování z doby stěhování národů z Kounic 329
Interdisciplinary view on forged gold fittings during the Migration Period in Kounice 352

Beate Maria Pomberger – Jörg Mühlhans – Kayleigh Saunderson
Metallic idiophones of the Early History Period from the archaeological collection of the Slovakian National Museum in Bratislava 355
Ranohistorické kovové idiofóny z archeologickej zbierky Slovenského národného múzea v Bratislave 377

Gertrúda Březinová
Stredoveký pyrotechnický objekt z Mostnej ulice v Nitre 379
The medieval pyrotechnic feature from Mostná ulica street in Nitra 391

Radoslav Čambal – Marek Budaj – Juraj Hrica
Súbor nálezov z hradu Teplica 393
Funde von der Burg Teplica 432

RECENZIE / REVIEWS

Vladimír Turčan
Milan Hrabkovský: Germánsky kniežací dvorec v Milanovciach/Veľkom Kýre a jeho neskoroantický kultúrny kontext.. 437
Samuel Španihel
Martin Furman: Nové Objavy v Žilinskom kraji I. 438

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA CXVI, ARCHEOLÓGIA 32, 2022, 47–56
https://doi.org/10.55015/ZDIQ6032

IHLICA S OTVOROM V KRČKU Z VIŠTUKU

Juraj Bartík

Keywords: *Vištuk, Western Slovakia, Middle Bronze Age (B1), pin, unique finding.*

Abstract: Pin with a hole in the stem from the village of Vištuk. *This type of pin with double cone-shaped head and with a hole in the stem is a unique find in Slovakia. Together with another ceramic find from the same period, it is a reliable proof of the settlement in the micro-region of the upper reaches of the Vištucký potok brook in early Middle Bronze Age. The analysed artefacts are surface finds.*

1. ÚVOD

Aj keď sú archeologické terénne a publikačné aktivity kolegu V. Turčana zacielené na dobu rímsku a včasný stredovek, nemôžeme zabudnúť, že sa zaslúžil aj o skúmanie pohrebísk doby bronzovej (*Bartík/Turčan/Gomolčák 1986*, 48; *Turčan 1980*, 241). Práve pohrebiská predstavujú popri sídliskách a depotoch najdôležitejší prameň poznania materiálnej kultúry komunít obývajúcich v mladšom praveku západnú časť Slovenska. Pre získanie základnej informácie o osídlení menších regiónov majú ale význam aj ojedinelé nálezy, zvlášť ak ich možno spoľahlivo datovať a prípadne kultúrne zaradiť. K takým patrí bronzová ihlica z počiatku strednej doby bronzovej, ktorú získali v roku 2019 pracovníci Slovenského národného múzea – Archeologického múzea (ďalej SNM – AM).[1]

2. OPIS NÁLEZU

Ihlica má dvojkónickú hlavicu, mierne rozšírenú hornú časť tela (krčok) kruhového prierezu a spodnú, k hrotu sa zužujúcu časť tyčinky s prierezom štvorca so zaoblenými hranami. Výzdoba vrchnej časti hlavice kužeľovitého tvaru pozostáva z obežnej línie, z ktorej lúčovito vybiehajú krátke ryhy. Tie však v dôsledku ošúchania pokrývajú len zhruba štvrtinu okrajovej časti. Na rozšírenej hornej časti tela ihlice sa nachádza centrálne umiestnený otvor. Oblasť nad i pod otvorom zdobia po dve zóny (spolu štyri) obežných špirálovito rytých línií, každá zo šiestimi, následkom poškodenia povrchu už neúplnými vinutiami (obr. 1). Na každej zo štyroch strán spodnej, hrotitej časti štvorcového prierezu nájdeme nesymetricky vyrytú pozdĺžnu líniu. Predmet pokrýva lesklá pati-

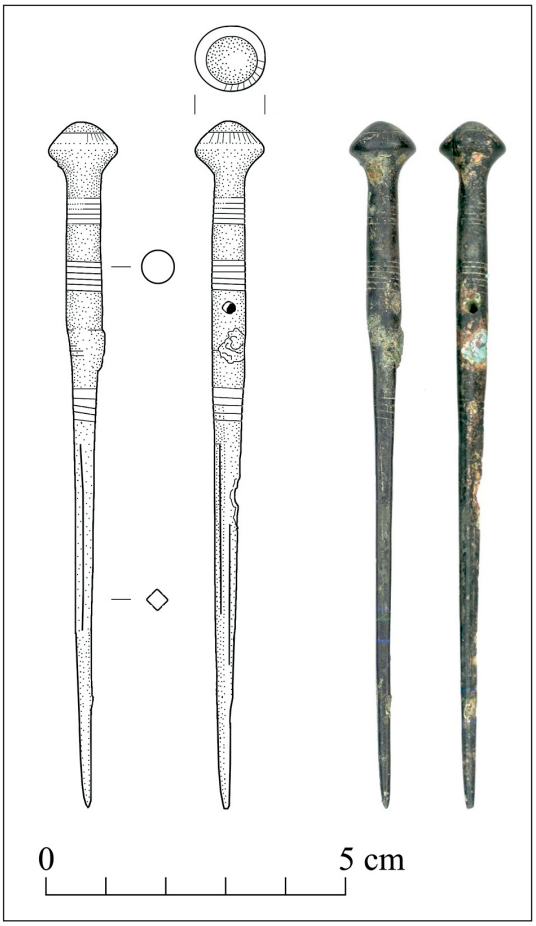

Obr. 1. Vištuk. Ihlica s otvorom v krčku z počiatku strednej doby bronzovej (autor: J. Bartík, R. Čambal).

Abb. 1. Vištuk. Lochhalsnadel vom Anfang der Mittleren Bronzezeit. (Autoren: J. Bartík, R. Čambal).

[1] Akcia zacielená na overenie už skôr známeho osídlenia niektorých polôh, respektíve identifikáciu nových lokalít sa realizovala v rámci projektu „Proces a zákonitosti osídlenia horských a podhorských oblastí západného Slovenska v praveku a včasnej dobe dejinnej“, uskutočneného z prostriedkov Agentúry na podporu výskumu a vývoja v rámci Zmluvy č. APVV-15-0491.

na tmavozelenej farby, len miestami svetlozelená zdurená korózia. Rozmery: dĺ. 115 mm, pr. hlavice 10–11 mm, hmotnosť 14 g. Uloženie: SNM – AM. Evidenčné číslo: AP 76 490.

Zloženie materiálu artefaktu bolo určené röntgen-fluorescenčnou analýzou (XRF) za použitia spektrometra ED-XRF NITON XL3t GOLD-DD+ od výrobcu Thermo Fisher Scientific. Na troch miestach v oblasti hrotu bolo po odstránení patiny meraniami sledované zastúpenie 24 prvkov, pričom podiel osemnástich z nich (Cd, Pd, Ag, Ru, Mo, Nb, Zr, Bi, Se, Au, W, Zn, Co, Mn, Cr, V, Ti, Al) nedosiahol merateľné hodnoty. Výsledky troch meraní (tabela 1), ktoré sa navzájom odlišujú len minimálne ukázali, že ihlicu odliali z kvalitného bronzu s podielom Cu 87,3–88,58%, Sn 10,69–11,97 % a s nízkym zastúpením Sb, Pb, Ni a Fe.

Meranie č.	Cu (%)	Sn (%)	Fe (%)	Sb (%)	Ni (%)	Pb (%)
1	88,58	10,72	0,22	0,19	0,11	0,05
2	87,31	11,97	0,26	0,22	0,13	0,05
3	88,58	10,69	0,22	0,19	0,13	0,05

Tabela 1. Výsledky opakovanej povrchovej röntgenovo fluorescenčnej analýzy (XRF) zloženia kovu ihlice s otvorom v krčku z Vištuku (inv. č. AP 76 490).

Tabelle 1. Ergebnisse der wiederholten Röntgen-fluoreszenz Oberflächenanalyse (XRF) der Metallzusammensetzung der Nadel mit Öffnung im Hals von Vištuk (Inv. Nr. AP 76 490).

3. LOKALIZÁCIA

Miestom nálezu je svah nad pravým brehom vodnej nádrže nachádzajúcej sa v katastri obce Vištuk, okres Pezinok (obr. 2: A). Z historickej mapy je zrejmé, že na mieste súčasného vodného diela potok meandroval a jeho bezprostredné okolie malo močaristý charakter (obr. 2: B). V mieste nálezu bol svah zo severozápadnej strany prirodzene ohraničený inundáciou, z južnej terénnym zárezom, pôvodne asi korytom občasného vodného toku. Priehradu vybudovali v druhej polovici 20. storočia pod sútokom troch potokov prameniacich na svahoch Malých Karpát v katastroch obcí Modra časť Kráľová a Dubová. Vištucký potok odteká pod nádržou juhozápadným smerom, o 15 km sa vlieva do Stoličného potoka (pôvodne Sisek) a ten vo vzdialenosti približne 26 km od našej lokality ústi do Čiernej vody. Miesto nálezu ihlice, suchý svah (terasa) nad meandrom potoka, (inundáciou) v úplnosti odpovedá kritériám, ktoré ako priaznivé pre praveké a včasnohistorické osídlenie v oblasti Trnavskej roviny definoval Š. Janšák (*1932*, 16–19).

4. TYPOLOGICKÉ URČENIE A KULTÚRNE ZARADENIE

Z typologického hľadiska patrí artefakt do skupiny ihlíc s otvorom v krčku typu Paarstadl, ktoré podľa W. Kubacha (*1977*, 85) charakterizuje

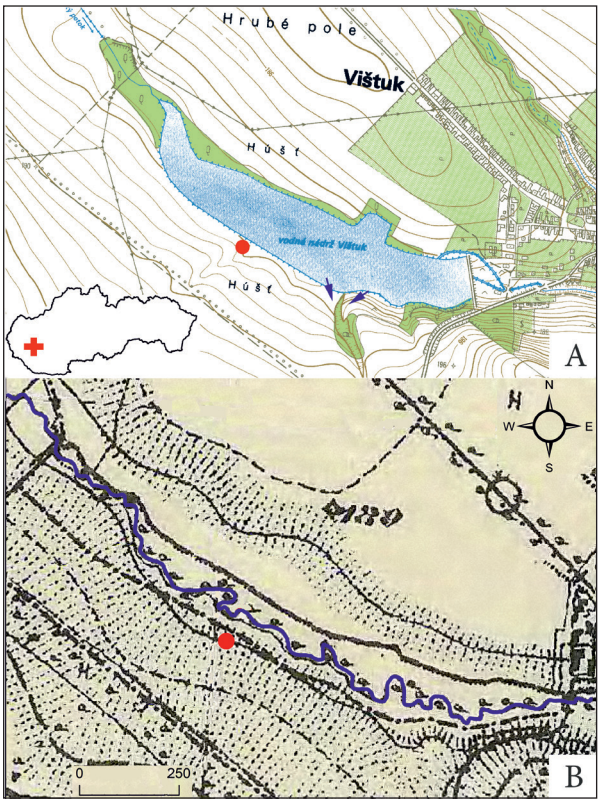

Obr. 2. Vištuk. A – miesto nálezu na základnom mapovom liste, B – miesto nálezu na III. vojenskom mapovaní z roku 1882. Legenda: červený bod označuje miesto nálezu ihlice, šípky modrej farby označujú miesto nálezu keramiky, tok vištuckého potoka je zvýraznený modrou farbou (autor: J. Bartík).

Abb. 2. Vištuk. A – Fundplatz am Basiskartenblatt, B – Fundplatz an der III. Militärkartierung von 1882. Legende: roter Punkt bezeichnet den Fundplatz der Nadel, blaue Pfeile kennzeichnen den Fundplatz der Keramikfunde, Wasserlauf des Baches ist Blau hervorgehoben (Autor: J. Bartík).

dvojkónická hlavica, ľahko zdurený krčok a profilovaná spodná hrotitá časť. V zhode so starším bádaním ich pokladal za charakteristické pre staromohylový stupeň Lochham pričom nevylúčil, že niektoré sa dostali do zeme neskôr. J. Říhovský (*1979*, 22) exempláre s dvojkónickou hlavicou a zo symetricky zdureným krčkom označil ako variantu Leobersdorf, tie s jednostranne rozšíreným krčkom v mieste otvoru ako variantu Sudoměřice. Ihlice s bočným uškom alebo s nesymetricky umiestneným otvorom v krčku označila M. Novotná (*1980*, 52) podľa pohrebiska v Majcichove. Ihlice varianty Leobersdorf, ku ktorým patrí aj ihlica z Vištuku, používali predovšetkým na území rozšírenia mohylových kultúr od Bavorska po Maďarsko s výraznou koncentráciou v Dolnom Rakúsku južne od Dunaja a v Burgenlande (*Innerhofer 2000,* 35, Karte 2; *Kubach 1977,* Tafel 87; *Říhovský 1979*, 24), kde sa opakovane vyskytujú v hroboch z počiatku strednej doby bronzovej (*Willvonseder 1937*, 333, 359, 398, Abb. 7: 6; Taf. 25: 1; 31: 4). Na pohrebisku v dolnorakúskom Pittene sa 7 odpovedajúcich ihlíc vyskytlo v šiestich hroboch prevažne mužov, ôsma je nálezom bez kontextu. Dve z nich (*Hampl/Kerchler/Benkovsky-Pivovarová 1981,* Taf. 216: 6, 9) majú identickú schému výzdoby hlavice ako vo Vištuku. Ihlice varianty Leobersdorf sú v pittenských hrobových výbavách skombinované s ihlicami varianty Sudoměřice (Majcichov), dýkami s lichobežníkovým tylom so štyrmi i dvomi nitmi, dýkou s plnou rukoväťou, pukličkou, špirálovito stočeným drôteným šperkom i unikátnym plechovým diadémom. Vo viacerých prípadoch ide o komorové kostrové hroby v kamenných plášťoch mohýl, alebo hrob s kamenným obložením zapustený do hlineného násypu. Na základe stratigrafických pozorovaní je zrejmé, že nepatria k najstarším na pohrebisku (*Benkovsky-Pivovarová 1985*, 31–34). Z. Benkovsky-Pivovarová totiž pri hodnotení kovových nálezov z pohrebiska naznačila, že v rámci stupňa B1, do ktorého spadá najstaršie obdobie používania nekropoly v Pittene možno uvažovať o dvoch horizontoch pochovávania. Ploché hroby a hlinené mohyly ohraničené kruhovou priekopou skupiny Mistelbach-Regelsbrunn s koszidersými bronzami Karpatskej kotliny predchádzajú mohylám s kamenným plášťom, s inventárom blízkym bronzovej industrii lochhamského stupňa v južnom Nemecku (*Benkovsky-Pivovarová 1985*, 96), ku ktorej patria aj ihlice varianty Leobersdorf z pittenského pohrebiska. Na nekropole v Dunaújvárosi – Duna-dülö sa dve ihlice varianty Leobersdorf s kosákovito zahnutou ihlou vyskytli spolu s „urnou" vymodelovanou v tradícii hrnčiarstva kultúry Vatya. Tento hrob (č. 579) je časovo definovaný ako „neskorokoszidersky" (*Vicze 2011*, 198, Pl. 200: 5–8). Ihlice varianty Leobersdorf nechýbajú ani v súvekých, najbohatšie vybavených hroboch bojovníkov. V plochom kostrovom hrobe v burgenlandskom Zurndorfe ihlicu sprevádzal bronzový meč s plnou rukoväťou typu Au (*Ohrenberger 1953,* 38) a do hrobu v Letkés na dolnom toku Ipľa priložili zdobený sekeromlat s kotúčovým tylom, krátky meč s bronzovým ukončením rukoväte, náramok a pinzetu (*Kovács 1996*, 115). V obidvoch prípadoch sa dajú zbrane porovnať s inventárom depotov koszidersky typu s tendenciou k mladšiemu datovaniu, ktoré W. David (*2002,* 382, 909, Beilage 1) časovo zaradil do svojho stupňa B-jünger.

Môžeme zovšeobecniť, že o datovaní ihlíc s otvorom v krčku varianty Leobersdorf a im príbuzných tvarov s profilovanou spodnou časťou niet sporov, aj keď sa na označenie ich časového postavenia používajú rôzne termíny relatívnej chronológie. Sú vedúcim typom náplne juhonemeckého stupňa Lochham (*Hachmann 1957*, 83; *Holste 1953*, 32), pre hrobové súbory z okolia Budapešti bol použitý termín „neskorá koszidersky doba" (*Vicze 2011,* 43) napriek tomu, že ihlice s dvojkónickou hlavicou s otvorom v krčku so štvorcovým či rozetovitým prierezom v koszidersky depotoch temer nie sú zastúpené (výnimočne *Kovács 1999*, Abb. 28, Katalog 35: 9). Podľa K. Willvonsedera (*1937*, 248, Abb. 7: 6) ide o „stupeň B1", používa sa i termín „staršia doba mohylová" (*Říhovský 1979*, 25). V chronológii nasledovníka systému P. Reineckeho detailne rozčleňujúcej záver staršej a počiatok strednej doby bronzovej sú radené do „podstupňa B-jünger", čiže do mladšieho úseku stupňa B, ktorý nasleduje po stupni A2c a predchádza stupňu C1 (*David 2006*, 100; *2014*,

Abb. 7: 3). Poznáme ich predovšetkým z hrobov mužov, niekedy stotožnených s najstaršími nositeľmi mohylových kultúr.

V SNM – AM je uložená aj ďalšia ihlica s otvorom v krčku varianty Leobersdorf nesúca temer zhodnú výzdobu krčka i vrchnej časti hlavice (obr. 3). Od exempláru z Vištuku sa odlišuje väčšími rozmermi (dĺžka 136 mm) a miernym, avšak poznateľným vlnovitým poprehýbaním spodnej časti s výraznými, symetricky umiestnenými ryhami na každej zo štyroch strán. Ihlica (evidenčné číslo AP 12 631) je súčasťou kabinetnej zbierky Evanjelického lýcea v Bratislave, ktorú v 19. storočí prevažne nákupmi a darmi od priateľov školy vybudoval profesor Dr. D. Schimko. Dostupné podklady (*Györik 1888*, 3) neposkytujú spoľahlivé údaje o nálezových okolnostiach ihlice (hrob, sídlisko) ani o mieste jej získania[2], ktoré s veľkou pravdepodobnosťou leží mimo územia súčasného Slovenska.

Z ďalších variant ihlíc patriacich k typu Paarstadl sú na západe Slovenska najvýraznejšie zastúpené ihlice s dvojkónickou hlavicou a s nesymetricky prederaveným krčkom či bočným uškom, označované ako typ Majcichov (*Novotná 1980*, 52) alebo variant Sudoměřice (*Říhovský 1979, 21*). Ich exempláre (nepatriace do uzavretých nálezových celkov) nechýbajú v súboroch nálezov z opevnených osád maďarovskej kultúry v Šuranoch-Nitrianskom Hrádku (*Novotná 1980*, 52, Taf. 8: 293) i v Hostiach (*Bátora 1983*, 76, obr. 4: 3), viaceré sú súčasťou inventárov hrobov maďarovskej kultúry v Majcichove (*Benkovsky-Pivovarová/Chropovský 2015,* 56) i vo Vrábľoch (*Benkovsky-Pivovarová 1976*, 352, Abb. 8: 1). Predpokladaný „istý časový predstih" ihlíc s bočným uškom pred ostatnými ihlicami s otvorom v krčku a s profilovanou ihlou sa nevylučuje, avšak obidve varianty sa používali v priebehu stupňa B1 (*Benkovsky-Pivovarová 1985*, 33).

Na Slovensku sa ihlica typu Paarstadl blízka variante Leobersdorf vyskytla v hrobe ohraničenom kruhovou priekopou č. 21 na birituálnom pohrebisku vo Svätom Petri, spolu dýkou ukončenou lichobežníkovou záchytnou platničkou s tromi nitmi, džbánom a drôtenou špirálou (*Dušek 1969*, 63, Abb. 10: 8–11). Pohrebisko vo Svätom Petri je jednou z najdôležitejších lokalít pre poznanie počiatku strednej doby bronzovej na severozápade Karpatskej kotliny pričom analýza hrobových nálezov ukázala, že na ňom ukladali zosnulých „istú dobu", presahujúcu jeden stupeň relatívnej chronológie (napr. *Benkovsky-Pivovarová 1994*, 26; *David 1998*, Abb. 14; *Hänsel 1968*, 137, 156; *Lichardus/Vladár 1997*, Abb. 11). Heterogénny charakter keramiky z pohrebiska s maďarovskou, otomansko-füzesabonyskou, litzenkeramickou aj mohylovou kultúrnou zložkou sa stal dôvodom rôzneho definovania príslušnosti pochovávajúcej komunity. Namiesto kultúrne pevne

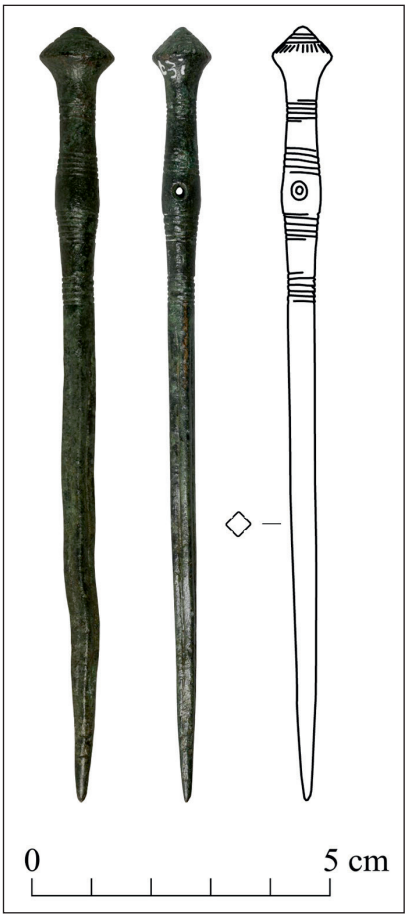

Obr. 3. Bronzová ihlica z neznámej stredoeurópskej lokality uložená v SNM – AM (inv. č. AP 12 631; autor: J. Bartík).

Abb. 3. Bronzenadel aus einer unbekannten mitteleuropäischen Fundstelle im SNM – AM deponiert (Inv. Nr. AP 12 631; Autor: J. Bartík).

[2] Údaj v katalógu (*Györik 1888*, 27), že viaceré (bližšie neidentifikované) ihlice pochádzajú z Taty (v súčasnom Maďarsku) sa nemusia týkať miest nálezu jednotlivých predmetov, ale proveniencie súboru starožitností získaného do Lyceálnej zbierky.

daného označenia „fáza Dolný Peter maďarovskej kultúry“ (*Kovács 1975, 309*) sa v súčasnosti používa neutrálny, i keď rôzne chápaný termín „skupina Dolný Peter“ (*Benkovsky-Pivovarová 1981*, 19; *Novotná 1998, 170*). Hrob č. 21 môžeme aj na základe baňatého džbánku s nízkym hrdlom (*Dušek 1969*, 63, Abb. 10: 9), ktorý stvárnením odpovedá pokročilej strednej dobe bronzovej priradiť k najmladším hrobom na pohrebisku, uloženým nie na počiatku, ale až v priebehu stupňa B1. Identická ihlica pochádza zo žiarového hrobu v Lužiankach, kde v tej istej polohe získali z iného kostrového hrobu kosákovú ihlicu (*Nevizánsky 2008*, 118, obr. 67: 3). Podobne stvárnený predmet našli tiež v prostredí maďarovskej kultúry, opevnenej osade v Šuranoch-Nitrianskom hrádku (*Točík 1978,* Taf. 57: 13; *1981*, 126). Ihlice zo Svätého Petra, z Lužianok a z Nitrianskeho Hrádku nie sú s ihlicou z Vištuku identické, odlišujú sa zahnutými spodnými časťami i tvarom hlavíc, ktoré sú skôr kužeľovitého ako dvojkónického tvaru. Na západe Slovenska teda ihlice blízke variante Leobersdorf preukázateľne nosili príslušníci skupiny Dolný Peter i maďarovskej kultúry.

„Pravé“ ihlice varianty Leobersdorf sme z hrobov ani zo sídlisk z tejto oblasti doteraz nepoznali. Vzhľadom k ich stredoeurópskemu rozšíreniu (napríklad *Innerhofer 2000,* 35, Karte 2), predstavuje ojedinelý nález z Vištuku v kovovej industrii z počiatku strednej doby bronzovej na Slovensku západný prvok. Spôsob jej získania – vyzdvihnutie z ornice – neumožňuje odpovedať ani na základnú otázku, či ide o sídliskový, alebo hrobový nález. Istú indíciu o kultúrnej príslušnosti pôvodných majiteľov nám poskytujú len poznatky o osídlení svahu nad pravým brehom Vištuckej priehradnej nádrže.

Prvé praveké nálezy, piecku lengyelskej kultúry a sídliskovú jamu z mladšej doby bronzovej identifikovali v roku 1986 v otvorených výkopoch počas budovania meliorácií (*Bartík/Farkaš 1986*, 47). Následne, medzi rokmi 1987 až 1995 vykonali pracovníci SNM – AM a ich spolupracovník J. Štrbík na približne 1000 m dlhom úseku svahu situovanom nad pravým brehom nádrže opakovane povrchový prieskum. Jeho výsledkom sú nálezy keramiky badenskej kultúry, potvrdené osídlenie nositeľmi čakanskej kultúry, fragmenty nádob z doby laténskej, ako aj sídliskové nálezy z mladšej doby rímskej (*Bartík/Štrbík 1988*, 32; *1990*, 33; *1997*, 26).

S dobou používania ihlice môžeme s veľkou pravdepodobnosťou spojiť fragment z valcovitej časti nádoby, najskôr z hrdla amfory (obr. 4: 1) zdobený štýlom Litzenkeramik (*Bartík/Štrbík*

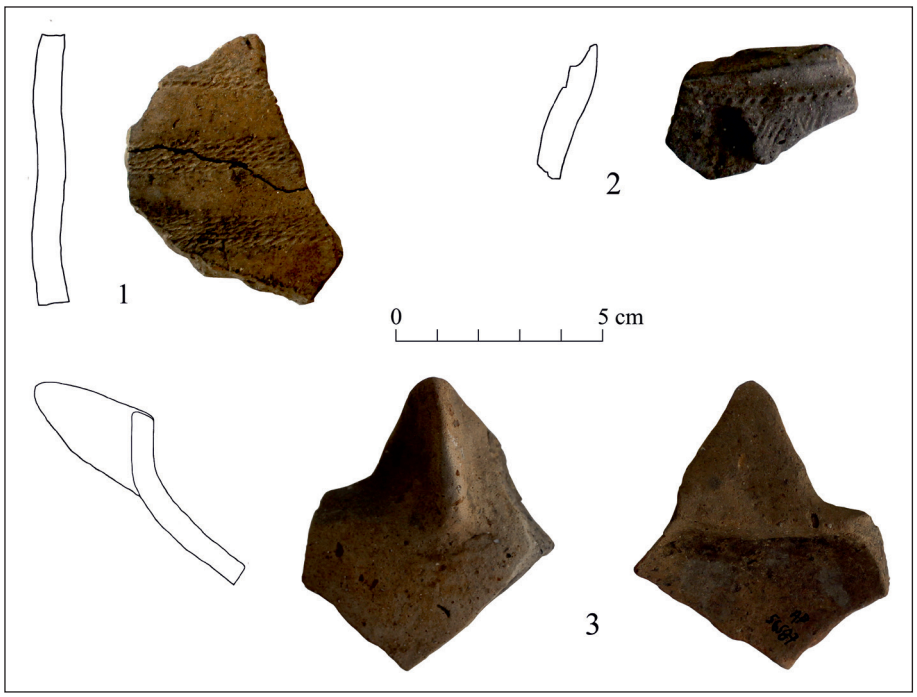

Obr. 4. Vištuk. Nálezy keramiky z povrchového zberu z počiatku strednej doby bronzovej (autor: J. Bartík).

Abb. 4. Vištuk. Keramikfunde von Geländebegehungen vom Anfang der Mittleren Bronzezeit (Autor: J. Bartík).

1993, 21). Aj okraj z misy (obr. 4: 3) s rozšíreným ústím, s rozmerným, na vonkajšej strane profilovaným hrotitým výčnelkom je charakteristický pre produkciu keramiky v Karpatskej kotline už od počiatku strednej doby bronzovej (*Benkovsky-Pivovarová 2016*, 21). Z oblasti pochádza tiež úlomok z rozhrania hrdla a tela amfory (obr. 4: 2) zvýrazneného líniou pšeničných vpichov, pod ktorou sú na hornej časti výdutia visiace, šikmými ryhami vyplnené trojuholníky. Jeho pôvodné priradenie nositeľom stredodunajskej mohylovej kultúry (*Bartík/Štrbík 1988*, 32) je možné, zhodnú výzdobu umiestnenú na rovnakej časti nádob ale nájdeme aj v sídliskovej jame skupiny Dolný Peter odkrytej východne od rieky Váh (napr. *Březinová 2010*, Taf. IV: 1, 7) alebo na hrobovej keramike z počiatku strednej doby bronzovej v Zadunajsku (napr. *Vicze 2011*, Pl. 198: 10). Nepočetné fragmenty keramiky naznačujú, že na počiatku strednej doby bronzovej (stupeň B1) sa na terase potoka nachádzalo sídlisko, ktoré najskôr patrilo nositeľom skupiny Dolný Peter. V súbore povrchových nálezov nechýbajú ďalšie fragmenty z tiel amforovitej nádoby, misy s vyhnutým okrajom i hrubostenných tvarov zdobených pretláčanou páskou, avšak vzhľadom k neskoršiemu osídleniu tejto časti terasy nositeľmi čakanskej kultúry ich nedokážeme spoľahlivo odlíšiť od nálezov z mladšej doby bronzovej.

Ponúkajúce sa priradenie ihlice s otvorom v krčku na základe existencie rovnako datovanej skupiny keramiky k sídliskovým nálezom však nie je možné už z toho dôvodu, že miesta ich získania sú navzájom vzdialené zhruba 350 m. Spolu ale spoľahlivo dokladajú osídlenie mikroregiónu horného toku Vištuckého potoka na počiatku strednej doby bronzovej.

LITERATÚRA

Bartík/Farkaš 1986 – J. Bartík/Z. Farkaš: Výsledky systematického sledovania výstavby závlah v katastroch obcí Budmerice a Vištuk. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1985, 1986, 46–48.

Bartík/Štrbík 1988 – J. Bartík/ J. Štrbík: Prieskum a záchranný výskum v Báhoni a Vištuku. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1987, 1988, 31, 32.

Bartík/Štrbík 1990 – J. Bartík/ J. Štrbík: Prieskum v povodí Vištuckého potoka a Gidry. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1988, 1990, 32–34.

Bartík/Štrbík 1993 – J. Bartík/ J. Štrbík: Prieskum v povodí Vištuckého potoka a Gidry. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1992, 1993, 21.

Bartík/Štrbík 1997 – J. Bartík/ J. Štrbík: Prieskum v povodí malokarpatských potokov. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1995, 1997, 25, 26.

Bartík/Turčan/Gomolčák 1986 – J. Bartík/V. Turčan/P. Gomolčák: Ďalší hrob zo staršej doby bronzovej v Bernolákove. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1985, 1986, 48.

Bátora 1983 – J. Bátora: Opevnená osada zo staršej doby bronzovej v Hostiach. Archeologické rozhledy 35, 1983, 72–79.

Benkovsky-Pivovarová 1976 – Z. Benkovsky-Pivovarová: Zur Enddatierung des Kulturkreises Maďarovce-Věteřov-Böheimkirchen. Germania 54, 1976, 341–359.

Benkovsky-Pivovarová 1981 – Z. Benkovsky-Pivovarová: Zu einigen terminologischen Fragen des Kulturkreises Maďarovce-Věteřov-Böheimkirchen. Slovenská archeológia 29/1, 1981, 17–22.

Benkovsky-Pivovarová 1985 – Z. Benkovsky-Pivovarová: Das Bronzeinventar des mittelbronzezeitlichen Gräberfeldes von Pitten, Niederösterreich. In: F. Hampl/H. Kerchler/ Z. Benkovsky-Pivovarová (eds.): Das mittelbronzezeitliche Gräberfeld von Pitten in Niederösterreich. Band 1. Mitteilungen der Prähistorischen Kommision der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 21/22. Wien 1985, 23–105.

Benkovsky-Pivovarová 1994 – Z. Benkovsky-Pivovarová: Zum bronzezeitlichen Gräberfeld in Dolný Peter in der Slowakei. Archaeologia Austriaca 78, 1994, 25–27.

Benkovsky-Pivovarová 2016 – Z. Benkovsky-Pivovarová: K terminológii počiatku strednej doby bronzovej na južnom Slovensku vo svetle ná-

lezov z hrobu 3/62 maďarovskej kultúry z Nových Zámkov. Zborník Slovenského národného múzea 110, Archeológia 26, 2016, 19–26.

Benkovsky-Pivovarová/Chropovský 2015 – Z. Benkovsky-Pivovarová/B. Chropovský: Grabfunde der frühen und der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Westslowakei. Teil 2. Nitra 2015.

Březinová 2010 – G. Březinová: Siedlungsobjekte aus der Bronzezeit in Nitra auf der Strasse Mostná ulica. Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV 48, 2010, 21–42.

David 1998 – W. David: Zu Variantengliederung, Verbreitung und Datierung der kosziderzeitlichen Sichelnadeln. In: H. Ciugudean/F. Gogâltan (eds.): The Early and Middle Bronze Age in the Carpathian Basin. Alba Iulia 1998, 281 –370.

David 2002 – W. David: Studien zu Ornamentik und Datierung der bronzezeitlichen Depotfundgruppe Hajdúsámson-Apa-Ighiel-Zajta. Bibliotheca Musei Apulensis XVIII, Alba Iulia 2002.

David 2006 – W. David: Fast schon eine Glaubensache: Periodisierung der Früh- und Mittelbronzezeit. In: S. Sommer (Hrsg.): Archäologie in Bayern: Fenster zur Vergangenheit (Bayerische Geschichte). Regensburg 2006, 100–103.

David 2014 – W. David: Von Raisting bis Deggendorf-Fischerdorf – Zur Bewaffnung der Früh- und Mittelbronzezeit in Bayern. In: L. Husty/W. Irlinger/J. Pechtl (Hrsg.):…und es hat doch was gebracht!". Internationale Archäologie. Studia honoria 35. Rahden/Westf. 2014, 187–205.

Dušek 1969 – M. Dušek: Birituelles Gräberfeld der karpatenländischen Hügelgräberkultur in Dolný Peter. In: M. Dušek (ed.): Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1969, 50–81.

Györik 1888 – M. Györik: Dr. Schimko Dániel-féle Érem- és régiség-gyüjtemény. Katalogusa a Pozsonyi az ágost. Hitv. Evang. gyülekezet tulajdona. Pozsony 1888.

Hachmann 1957 – R. Hachmann: Die frühe Bronzezeit im westlichen Ostseegebiet und ihre mittel- und südosteuropäischen Beziehungen. Hamburg 1957.

Hampl/Kerchler/Benkovsky-Pivovarová 1981 – F. Hampl/H. Kerchler/ Z. Benkovsky-Pivovarová: Das mittelbronzezeitliche Gräberfeld von Pitten in Niederösterreich. Band 1. Mitteilungen der Prähistorischen Kommision der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 19/20. Wien 1981.

Hänsel 1968 – B. Hänsel: Beiträge zur Chronologie der mittleren Bronzezeit im Karpatenbecken. Teil I und II. Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte des Mittelmeer-Kulturraumes. Band 7 und 8. Bonn 1968.

Holste 1953 – F. Holste: Die Bronzezeit in Süd- und Westdeutschland. Berlin 1953.

Innerhofer 2000 – F. Innerhofer: Die mittelbronzezeitlichen Nadeln zwischen Vogesen und Karpaten. Teil 1–2. Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 71. Bonn 2000.

Janšák 1932 – Š. Janšák: Staré osídlenie Slovenska. Sborník muzeálnej slovenskej spoločnosti 26, 1932, 16–52.

Kovács 1975 – T. Kovács: Historische und chronologische Fragen des Überganges von der mittleren – zur Spätbronzezeit in Ungarn. Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 27, 1975, 297–317.

Kovács 1996 – T. Kovács: The Tumulus Culture in the Middle Danube Region and the Carpathian Basin: Burials of the Warior Élite. In: C. Belardelli/J. W. Neugebauer/M. Novotná/B. Novotný (eds.): The Bronze Age in Europe and the Mediterranean. Forlì 1996, 113–126.

Kovács 1999 – T. Kovács: Bronzezeitliche Schmuckgegenstände, Waffen und Goldschätze. In: T. Kovács/P. Raczky (Hrsg.): Prähistorische Goldschätze aus dem Ungarischen Nationalmuseum. Budapest, 1999, 37–62.

Kubach 1977 – W. Kubach: Die Nadeln in Hessen und Rheinhessen. Prähistorische Bronzefunde, XIII/3, München 1977.

Lichardus/Vladár 1997 – J. Lichardus/J. Vladár: Frühe und mittlere Bronzezeit in der Südwestslowakei. Forschungsbeitrag von Anton Točík (Rückblick und Ausblick). Slovenská archeológia 45/2, 1997, 221–352.

Nevizánsky 2008 – G. Nevizánsky: Žiarový hrob

zo strednej doby bronzovej z Lužianok. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 2006, 2008, 118, 119.

Novotná 1980 – M. Novotná: Die Nadeln in der Slowakei. Prähistorische Bronzefunde, XIII/6, München 1980.

Novotná 1998 – M. Novotná: Zur Mobilität in der Bronzezeit. Sborník prací filozofické fakulty Brněnské univerzity 46, Rada archeologická M 2, 1997 (1998), 169–179.

Ohrenberger 1953 – A. J. Ohrenberger: Das bronzezeitliche Grab von Zurndorf, Burgenland. In: F. Holste: Die bronzezeitlichen Vollgriffschwerter Bayerns. Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 4. München 1953, 37–39.

Říhovský 1979 – J. Říhovský: Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet. Prähistorische Bronzefunde, XIII/5, München 1979.

Točík 1978 – A. Točík: Nitriansky Hrádok-Zámeček : Bez. Nové Zámky. Bronzezeitliche befestigte Ansiedlung der Maďarovce-Kultur. Tafeln, Pläne. Nitra 1978.

Točík 1981 – A. Točík: Nitriansky Hrádok-Zámeček : Bez. Nové Zámky. Bronzezeitliche befestigte Ansiedlung der Maďarovce-Kultur. Band I – Text. Nitra 1981.

Turčan 1980 – V. Turčan: Nález hrobu zo staršej doby bronzovej v Bratislave-Devínskej Novej Vsi. Archeologické výskumy a nálezy na Slovensku v roku 1979, 1980, 241, 242.

Vicze 2011 – M. Vicze: Bronze Age Cemetery at Dunaújváros-Duna-dülö. Dissertationes Pannonicae IV/1, Budapest 2011.

Willvonseder 1937 – K. Willvonseder: Die mittlere Bronzezeit in Österreich. Wien – Leipzig 1937.

EINE LOCHHALSNADEL AUS VIŠTUK

Juraj Bartík

Gräberfelder, Siedlungen und Horte stellen die wichtigsten Erkenntnisquellen der materiellen Kultur von urgeschichtlichen Kommunitäten dar. Für das erlangen von Basisinformation haben aber auch Einzelfunde eine Bedeutung, zu welchen auch die während einer Oberflächenprospektion gewonnene Bronzenadel aus Vištuk gehört (Abb. 1).

Sie wurde am Hang über der rechten Uferseite des Wasserreservoirs im Katastergebiet von Vištuk, Bez. Pezinok gefunden (Abb. 2: A). Von der historischen Karte ist offenbar, dass der Bach mäandrierte und seine unmittelbare Umgebung einen sumpfigen Charakter hatte (Abb. 2: B).

Vom typologischen Gesichtspunkt gehört das Artefakt in die Gruppe von Lochhalsnadeln vom Typ Paarstadl (*Kubach 1977*, 85). J. Říhovský (*1979*, 22) bezeichnete Exemplare mit symmetrisch geschwollenen Hals und mit doppelkonischem Kopf als Variante Leobersdorf. Die Nadeln dieser Variante benützte man vor allem im Gebiet von Bayern bis nach Ungarn mit markanter Konzentration in Niederösterreich südlich der Donau und im Burgenland (*Innerhofer 2000,* 35, Karte 2; *Kubach 1977,* Tafel 87; *Říhovský 1979*, 24), wo sie wiederholt in Gräbern vom Anfang der mittleren Bronzezeit vorkommen (*Willvonseder 1937*, 333, 359, 398, Abb. 7: 6, Taf. 25: 1, 31: 4). Im niederösterreichischen Gräberfeld von Pitten kamen 7 analogische Nadeln in vorwiegend sechs Männergräbern vor, die achte Nadel ist ohne Fundkontext. Zwei davon (*Hampl/Kerchler/Benkovsky-Pivovarová 1981,* Taf. 216: 6, 9) haben ein identisches Verzierungsschema des Nadelkopfes wie in Vištuk. Über die Datierung der Nadeln mit einer Öffnung im Hals der Variante Leobersdorf gibt es keinen Streit. Sie sind der führende Typ vom Inhalt der süddeutschen Stufe Lochham (*Hachmann 1957*, 83; *Holste 1953*, 32), für die Grabkomplexe der Umgebung von Budapest wurde der Terminus „späte Kosziderzeit" benützt (*Vicze 2011,* 43). Nach K. Willvonseder handelt es sich um die Stufe B1 (*Willvonseder 1937*, 248, Abb. 7: 6), aber es werden auch die Termine „ältere Hügelgräberzeit" (*Říhovský 1979*, 25) oder „B-jünger" benützt (*David 2006*, 100; *2014*, Abb. 7: 3). Wir kennen sie vor allem von Männergräbern, manchmal kann man sie mit den ältesten Trägern der Hügelgräberkulturen identifizieren.

Im Slowakischen Nationalmuseum – Archäologischen Museum ist eine weitere Lochhalsnadel der Variante Leobersdorf deponiert, die eine fast ähnliche Verzierung des Halses und auch des Kopfes trägt (Abb. 3). Die greifbaren Quellen (*Györik 1888*, 3) gewähren aber keine zuverlässigen Angaben über die Fundumstände und auch nicht über den Erwerbsplatz, der fast sicher außerhalb der heutigen Slowakei liegt.

Zu weiteren Varianten der Nadeln die zum Typ Paarstadl gehören sind in der Westslowakei am markantesten die Nadeln mit doppelkonischen Kopf und einseitig verdicktem durchlochten Hals oder mit seitlichen Öse vertreten, die als Typ Majcichov (*Novotná 1980*, 52) oder die Variante Sudoměřice (*Říhovský 1979, 21*) bezeichnet werden. Solche Exemplare sind auch in Fundkomplexen aus Siedlungen und Gräbern der Maďarovce-Kultur Träger vertreten (*Bátora 1983*, 76, obr. 4: 3; *Benkovsky-Pivovarová 1976*, 352, Abb. 8: 1; *Benkovsky-Pivovarová/Chropovský 2015,* 56).

In der Slowakei kamen zu der Variante Leobersdorf ähnliche Nadeln in einem Grab vor, dass durch den Kreisgraben Nr. 21 im Gräberfeld von Svätý Peter umgrenzt war (*Dušek 1969*, 63, Abb. 10: 8–11). Eine fast identische Nadel stammt vom Brandgrab aus Lužianky, wo von derselben Lage eine Sichelnadel aus einem anderen Körpergrab gewonnen wurde (*Nevizánsky 2008*, 118, obr. 67: 3). Ein ähnlich gestalteter Gegenstand wurde auch in der befestigten Siedlung der Maďarovce Kultur in Nitriansky Hrádok gefunden (*Točík 1978,* Taf. 57: 13; *1981*, 126). Die Nadeln aus Svätý Peter, Lužianky und Nitriansky Hrádok sind nicht mit der Nadel aus Vištuk iden-

tisch, sie unterscheiden sich durch umgebogene Unterteile und die Form der Nadelköpfe, von eher kegelförmiger als doppelkonischer Form. In der Westslowakei trugen also Nadeln die der Variante Leobersdorf nahe sind die Träger der Gruppe Dolný Peter und der Maďarovce Kultur.

„Echte" Nadeln der Variante Leobersdorf kannten wir aus Gräbern und auch aus Siedlungen dieses Gebiets bisher nicht. Angesichts ihrer mitteleuropäischen Verbreitung (*Innerhofer 2000,* 35, Karte 2) stellt der Fund aus Vištuk in der Bronzeindustrie vom Anfang der Mittleren Bronzezeit in der Slowakei ein westliches Element dar.

Für die Überlegungen von der kulturellen Angehörigkeit der ursprünglichen Eigentümer der Nadel aus Vištuk fehlen uns zuverlässige Unterlagen. Die Art ihrer Gewinnung – entnehmen vom Acker – erlaubt es nicht einmal auf die Frage zu antworten, ob es sich um einen Siedlungs- oder Grabfund handelt. Ein gewisses Indiz bringen nur Erkenntnisse über der Besiedlung des Hangs über dem rechten Ufer des Staubeckens von Vištuk. Mit der Benützungszeit der Nadel können wir mit großer Wahrscheinlichkeit ein Bruchstück eines zylindrischen Gefäßteils (Abb. 4: 1), ehesten eines im Litzenkeramikstil verzierten Amphorenhalses verbinden (*Bartík/Štrbík 1993*, 21), weiter einen Schüsselrand (Abb. 4: 3) mit ausgedehnten an der Außenseite profilierten spitzförmigen Vorsprung und ein Bruchstück vom Scheidepunkt vom Körper und Hals einer Amphore (Abb. 4: 2), die am Oberteil der Bauchung durch eine Linie von weizenförmigen Einstichen und durch hängende Dreiecke, die durch schräge Rillen ausgefüllten waren, hervorgehoben sind (*Bartík/Štrbík 1988*, 32). Die drei Keramikbruchstücke deuten an, dass am Anfang der Mittleren Bronzezeit (Stufe B1) sich auf der Bachterrasse eine Siedlung der Dolný Peter Gruppe befand. Eine automatische Bezeichnung der Nadel mit gelochten Hals auf Basis der Existenz einer gleich datierten Keramikgruppe als Siedlungsfund ist aber nicht möglich aus dem Grund, dass ihre Auffindungsplätze voneinander etwa 350 m entfernt liegen. Zusammen belegen sie aber zuverlässig die Besiedlung der Mikroregion des Oberlaufs des Vištuk Baches am Anfang der Mittleren Bronzezeit.

PhDr. Juraj Bartík, PhD.
Slovenské národné múzeum – Archeologické múzeum
Žižkova 12, P. O. Box 13
SK – 810 06 Bratislava
bartik@snm.sk, bartik.juraj@gmail.com